

УДК 159.9:355.4

ЛАЗОРЕНКО О. В.Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ КЕРІВНИКАМ ПРИКОРДОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ В ПРИКОРДОННИХ НАРЯДАХ

У статті розглядаються результати дослідження стосовно експериментальної перевірки впливу заходів авторської програми психологічної підготовки прикордонних нарядів до дій в екстремальних умовах на готовність виконувати охоронцями кордону завдання за призначенням. За результатами проведеної дослідно-експериментальної роботи обґрунтовано практичні рекомендації керівникам прикордонних підрозділів щодо організації спеціальної та цільової психологічної підготовки персоналу до несення служби у прикордонних нарядах. Запропоновано порядок дій керівника щодо надання допомоги підлеглому, який має негативні переживання.

Ключові слова: психологічна підготовка, екстремальні умови, прикордонний наряд, керівники прикордонних підрозділів, форми підготовки, програма підготовки, практичні рекомендації.

Наразі у Державній прикордонній службі України (ДПСУ) планово відбувається реформування на основі Концепції та Державної цільової програми на період до 2015 року [7]. Також успішно реалізується Концепція інтегрованого управління кордонами, схвалена Урядом у 2010 році [8]. З метою реалізації завдань, визначених Президентом та Урядом, одним із основних напрямів діяльності та подальшого розвитку прикордонної служби у 2014 році визначено формування завершеної системи забезпечення готовності сил і засобів до реагування у надзвичайних та нестандартних ситуаціях на державному кордоні. Це передбачає наявність у прикордонників, зокрема тих, які залучаються до несення служби в прикордонних нарядах, системи психологічних якостей, які забезпечать можливість переборювати труднощі та успішно виконувати поставлені завдання. Формування відповідних якостей у персоналу досягається у процесі психологічної підготовки, яка здійснюється безпосередньо в підрозділах охорони кордону у процесі всієї службової діяльності.

У першу чергу заслуговує на увагу практична діяльність керівного складу прикордонних підрозділів, як безпосередніх організаторів та керівників процесом підготовки підлеглих. На практиці рівень їх професійної підготовки не завжди свідчить про психологічну компетентність, зокрема щодо наявності відповідних психологічних знань та вмінь застосування сучасних форм та методів психологічної підготовки прикордонних нарядів до дій у складних умовах службової діяльності. Результати проведеного нами дослідження

свідчать, що підхід до процесів професійного становлення та особистісного розвитку охоронців кордону з точки зору їх психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах практично не розроблений. Окремі стихійні заходи, які проводяться у підрозділах охорони кордону, не завжди відповідають потребам і вимогам практики як правоохоронного відомства, так й особистості фахівця, що й зумовлює зокрема актуальність нашого дослідження.

Про актуальність питання психологічної підготовки фахівців до дій в екстремальних ситуаціях може свідчити значна кількість наукових праць (Г. Воробйов, О. Бойко, В. Замана О. Євсюков, С. Миронець, О. Тімченко Я. Мацегора, І. Приходько, С. Полторак [3; 5; 9] та ін.). Психолого-педагогічні засади підготовки правоохоронців до професійної діяльності на державному кордоні досліджували: Ю. Гурьянов, В. Журавльов, Є. Потапчук, О. Сафін [1; 2; 6] та ін., проте низка актуальних і практично значущих проблем у цій сфері потребують подальшої розробки. Проведені прикладні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів не повною мірою охоплюють особливості організації психологічної підготовки персоналу прикордонних підрозділів з урахуванням сучасних вимог, що підкреслює необхідність подальшого опрацювання цієї тематики.

Метою статті є оприлюднення практичних рекомендацій керівникам прикордонних підрозділів щодо організації психологічної підготовки персоналу до несення служби у прикордонних нарядах.

Забезпечення національної безпеки держави на державному кордоні значною мірою залежить від ефективного виконання професійних функцій прикордонними нарядами. Як свідчить наше дослідження, діяльність прикордонних нарядів з охорони державного кордону є суспільно значущим, складним, екстремальним видом діяльності, який вимагає формування особистості високого рівня психологічної готовності. Крім того, несення служби охоронцями кордону часто пов'язане з ризиком та небезпекою для життя та здоров'я охоронців кордону і має ознаки діяльності в екстремальних умовах.

Аналіз оперативно-службової діяльності підрозділів прикордонної служби свідчить, що небезпечними ситуаціями можуть бути:

- відмова особи надати документи для перевірки;
- виникнення черги у пункті пропуску;
- виявлення зброї (вибухівки, боеприпасів) у транспортних засобах, під одягом або в особистих речах під час прикордонно-митного контролю;
- збройний напад на прикордонний наряд;
- конвоювання правопорушників;
- захоплення заручників у пункті пропуску;
- невиконання законних вимог прикордонного наряду;
- провокаційні дії з боку місцевих жителів прикордоння;
- спроба наїзду на прикордонника автомобілем;
- спроба позачергового проходження прикордонного контролю;
- спроба прориву транспортного засобу через пункт пропуску.

Оскільки несення служби прикордонними нарядами має ознаки діяльності в екстремальних умовах, важливою передумовою ефективного виконання ними завдань з надійної охорони державного кордону є психологічна готовність суб'єкта правоохоронної діяльності. Аналіз наукових праць з проблеми дослідження (Б. Ананьєв, М. Левітов, Л. Орбан-Лембрик, К. Платонов, О. Сафін, М. Томчук, Д. Узнадзе, О. Ухтомський та ін.) засвідчив, що під психологічною готовністю прикордонних нарядів до дій в екстремальних умовах слід розуміти комплексне психологічне утворення, що має складну структуру, між компонентами котрої існує функціональний взаємозв'язок, що забезпечує здатність прикордонника до успішного виконання завдань з охорони державного кордону в умовах впливу стрес-чинників оперативно-службової діяльності.

Розгляд наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників (Р. Абдурахманова, О. Бара-

банщикова, І. Воробйової, П. Корчемного, С. Максименка, Я. Мацегори, К. Платонова, С. Полторака, Є. Потапчука, І. Приходько, В. Стасюка, О. Тімченка, В. Ягупова та ін.) надає нам можливість дійти висновку що поняття «психологічна підготовка прикордонників» відображає процес прищеплення персоналу здатності ефективно виконувати оперативно-службові завдання з охорони державного кордону, витримуючи будь-які фізичні та психічні навантаження. Метою психологічної підготовки охоронців кордону є формування у них психологічної стійкості та психологічної готовності. Щодо методичної системи психологічної підготовки охоронців кордону, то вона є складним утворенням, яке включає завдання психологічної підготовки, зміст, організаційні форми, методи, психологічні технології та методи навчання.

Реалізація завдань підготовки передбачає організацію та здійснення певних форм діяльності. Серед основних форм психологічної підготовки прикордонних нарядів нами визначено:

- 1) психологічна просвіта (лекції, доповіді, бесіди, виступи, пам'ятки, листівки, інформаційні аркуші та ін.);
- 2) заняття з предметів професійної підготовки, зорієнтовані на розвиток необхідних психологічних якостей і станів (внесення у процес професійної підготовки елементів напруженості і раптовості, небезпеки і ризику, властивих реальній обстановці на державному кордоні і багаторазове тренування прикордонного персоналу у виконанні досліджуваних прийомів і дій у цих умовах);
- 3) спеціальні форми психологічної підготовки (тренінги, рольові ігри, групові дискусії, ідеомоторні тренування та ін.);
- 4) самостійна робота прикордонників щодо навчання прийомам та методам саморегуляції (вольової мобілізації, заспокійливого та мобілізуючого дихання, контрастного розслаблення м'язів, самопереконавання, самонавіювання, самонаказу, складних психорегуляційних комплексів (автогенного тренування, самогіпнозу, медитації, нервово-м'язової релаксації) та ін.).

На підставі ґрунтовного аналізу літературних джерел, які розкривають різні аспекти підготовки особистості військовослужбовців та правоохоронців до діяльності у різних умовах (Г. Воробйов, В. Журавльов, О. Тімченко, І. Приходько та ін. [2; 3; 9]) та особливостей психологічної готовності у прикордонників, які залучаються до несення служби у прикордонних нарядах, нами розроблена авторська програма психологічної підготовки прикордонних нарядів до дій в екстремальних умовах, метою котрої є підвищення у

прикордонників рівня психологічної готовності до успішного подолання психологічних труднощів оперативно-службової діяльності, а також ефективне застосування ними психологічних знань та вмінь для виконання службових завдань у будь-якій обстановці. Структура програми включає такі етапи: 1) інформаційно-психологічна підготовка (мета – покращити загальну теоретичну обізнаність персоналу про закономірності функціонування психіки і поведінки людей в екстремальних умовах та формування позитивної професійної мотивації персоналу); 2) розвиток психічної саморегуляції (мета – розвиток умінь прикордонників самостійного подолання психологічних труднощів, які можуть виникати під час несення служби); 3) удосконалення практичної складової діяльності (мета – формування впевненості у діях в типових екстремальних ситуаціях несення прикордонної служби).

Апробацію програми психологічної підготовки прикордонних нарядів до дій в екстремальних умовах здійснено на базі Західного, Південного та Східного регіональних управлінь ДПСУ. За результатами формувального етапу експерименту встановлено, що в експериментальній групі збільшилась чисельність персоналу з високим рівнем розвитку компонентів психологічної готовності (мотиваційно-пізнавального – на 14,95%, емоційно-вольового – на 13,09%, операційного – на 14,02%). Водночас у контрольній групі такі зміни незначні (збільшення рівня розвитку на 2,85%; 2,85% та 0,95% відповідно), що зумовлено випадковими причинами. Отримані результати засвідчують, що авторська програма сприяє формуванню та підтримці високого рівня психологічної готовності прикордонних нарядів до виконання оперативно-службових завдань в екстремальних умовах.

Проведена дослідно-експериментальна робота та її висновки надали можливість розробити практичні рекомендації керівникам прикордонних підрозділів щодо організації спеціальної та цільової психологічної підготовки персоналу до несення служби у прикордонних нарядах.

1. Практичні рекомендації щодо організації спеціальної психологічної підготовки.

Організація психологічної підготовки, на нашу думку, – це діяльність керівників, їх заступників з персоналу та психологів, спрямована на опрацювання і реалізацію заходів з формування у прикордонного персоналу якостей, які забезпечують його психологічну готовність до виконання завдань з охорони державного кордону.

Загальний алгоритм її організації складають такі етапи [1; 2; 5]:

1. Психологічний аналіз оперативно-службових завдань.
2. Планування психологічної підготовки та контроль за виконанням планів.
3. Підготовка навчально-матеріальної бази.
4. Уключення психологічних цілей до планів проведення всіх видів занять з професійної підготовки.

Розглянемо запропонований алгоритм детальніше.

1. У ході психологічного аналізу службового завдання доцільно здійснювати вивчення й аналіз:

- суспільно-політичної обстановки прикордоння та закордону;
- завдань, поставлених перед підрозділом, ступінь їх новизни та складності;
- психологічного клімату у прикордонному колективі, колективну думку з приводу розв'язуваних задач і можливостей їх успішного виконання;
- індивідуально-психологічних особливостей прикордонників (з метою комплектування змін та окремих прикордонних нарядів);
- психологічних труднощів, які можуть виникнути під впливом екстремальних чинників професійної діяльності;
- рівня психічної напруженості прикордонників у ході виконання службового завдання, а також необхідної психологічної допомоги.

2. План заходів щодо психологічної підготовки повинен включати:

- цілі та завдання на майбутній період;
- форми і методи роботи з різними категоріями прикордонників з практичної реалізації цих цілей і завдань;
- питання організації і проведення психологічної підготовки;
- застосування засобів імітації, їх отримання на складах або виготовлення;
- визначення безпосередніх виконавців прийомів психологічної підготовки та їх детальний інструктаж;
- терміни виконання заходів і конкретних завдань.

3. Підготовка навчально-матеріальної бази.

Для проведення психологічної підготовки ми пропонуємо використовувати спеціальну навчально-матеріальну базу, яка включає у себе дві групи засобів:

- а) натуральні (природні) засоби:
  - місця несення прикордонної служби (пости спостереження, кабіни паспортного контролю, центри управління службою тощо);
  - різноманітні види спорядження прикордонних нарядів (спеціальні засоби, засоби для примусової зупинки автотранспорту і т. п.);

- технічні засоби охорони кордону;
- автомобільну техніку тощо.

б) спеціально створені засоби, які дозволяють з різною мірою наближення моделювати реальні ситуації несення прикордонної служби:

- стрільбища;
- кімнати прикордонної служби;
- містечка прикордонної служби;
- макети ділянки кордону, що охороняється;
- муляжі вибухових пристроїв, ножів, вогнепальної зброї;
- кімнати психологічного розвантаження;
- мішені, манекени (для позначення правопорушників);
- смуги спеціальної психологічної (фізичної) підготовки;
- навчально-методичні матеріали;
- навчальні фільми тощо.

4. Уключення психологічних цілей до планів проведення всіх видів занять з професійної підготовки досягається:

- наближенням умов занять до реальної обстановки, яка може виникнути у ході охорони державного кордону;
- створенням обстановки високої напруженості;
- позначенням дій «противника» (порушника законодавства України), який чинить активний опір;
- наявністю фізичних труднощів (навантажень) та психічних переживань;
- моделюванням елементів раптовості, ризику, дефіциту часу, які забезпечують умови для формування у прикордонників необхідних емоційно-вольових якостей;
- вибором несприятливих погодних умов, темного часу доби;
- відпрацюванням складних та відповідальних професійних дій тощо.

II. Практичні рекомендації щодо цільової психологічної підготовки.

Перед заступленням на службу зі складом зміни прикордонних нарядів проводяться заходи безпосередньої підготовки. З позицій цільової психологічної підготовки під час цих заходів у прикордонників формується: психологічна готовність до служби з охорони державного кордону, алгоритм дій прикордонних нарядів, психологічна установка на позитивний результат діяльності, позитивний емоційний настрій на виконання поставлених завдань, а також знімається неактуальна психічна напруга.

Безпосередня підготовка зміни прикордонних нарядів до служби та до дій у разі зміни обстановки проводиться за певним алгоритмом [4]:

1. Орієнтування особового складу.
2. Безпосередня підготовка військовослужбовців (службовців) до служби у прикордонних нарядах.
3. Перевірка готовності до виконання завдань.
4. Інструктаж складу змін.
5. Постановка наказів прикордонним нарядам на охорону державного кордону та здійснення прикордонного контролю.

У ході такої підготовки створюється так званий «передстартовий стан», тому доцільно розглянути вказаний алгоритм з позицій цільової психологічної підготовки детальніше. Отже, згідно розробленого нами порядку дій посадовим особам прикордонного підрозділу з урахуванням психологічної складової пропонується діяти у такій послідовності:

1. Встановлення психологічного контакту зі складом зміни. Ця обставина є основою для якісного сприйняття прикордонниками інформації, яка доводиться під час орієнтування і стосується несення служби в прикордонних нарядах.

2. Стан безпосередньої психологічної готовності до дій (у т. ч. в екстремальних умовах) пропонується формувати та підтримувати за допомогою відпрацювання навичок дій у «типових» екстремальних ситуаціях за допомогою спеціальних вправ:

- проведення рольових ігор;
- вирішенні ситуаційних завдань;
- відпрацювання практичних ввідних;
- проведення спеціальних тренувань (стрілецьких, з слідознавства, вивчення документів тощо).

3. Перевірку готовності особового складу зміни до несення служби керівник здійснює шляхом опитування (повторного тестування) окремих прикордонників з питань, які спираються на знання нормативної бази. З точки зору психології, такий метод спрямований на тренування готовності пам'яті. Для тренування оперативного мислення у процесі підготовки нарядів до служби необхідно створювати проблемні, конфліктні та аварійні ситуації, які зустрічаються у професійній діяльності. Наприклад, опитати прикордонників щодо порядку дій під час: застосування спеціальних засобів, виведення з ладу засобів зв'язку, раптової несправності зброї тощо.

4. Якісно проведений інструктаж створює сприятливі передумови для відповідного індивідуального настрою прикордонника та формує колективні установки (погляди, думки) у всього персоналу зміни на якість несення служби. Тому саме під час інструктажу повинне формуватися почуття групової солідарності і товариства, за-

гальна колективна установка на вирішення оперативно-службових завдань під час несення прикордонної служби. Окрім того, прикордонного наряду значно менше часу йде на оцінку обстановки й прийняття рішення, оскільки оцінка подібних умов вже була проведена і варіант рішення був наданий безпосереднім начальником.

Психологічно грамотно відданий наказ мобілізує і підтримує позитивний психічний стан прикордонників, активізує мотиви якісного несення служби [1].

Перед постановкою наказу на охорону державного кордону ми рекомендуємо офіцеру підрозділу:

- уточнити психологічні особливості служби даного виду прикордонного наряду;
- надати практичні рекомендації щодо застосування методів саморегуляції психічного стану з урахуванням особливостей обстановки;
- вказати на необхідність дотримання заходів безпеки, дотримання норм чинного законодавства, дисциплінованості під час несення служби.

Якщо у період безпосередньої підготовки прикордонник збуджений, неуважний, забудькуватий, виявляє квапливість, погану витримку або, навпаки, виглядає млявим, пасивним, мовчазним, керівник уважно і спокійно розбирається у його стані і вживає всіх заходів до того, щоб змінити психічний стан підлеглого, допомогти йому стати зібраним, внутрішньо мобілізуватися перед несенням служби. Не рекомендується допускати до несення служби прикордонників, які не готові до цього.

Для полегшення роботи керівників прикордонних підрозділів ми, на основі аналізу науково-психологічної літератури [3; 9] та результатів експериментального дослідження, розробили порядок дій керівника щодо допомоги підлеглому, який має негативні переживання. При виявленні прикордонника, якому важко самотійно справитися з негативними переживаннями, керівнику доцільно:

1. Звернутися до прикордонника, назвавши його ім'я.

2. Акцентувати увагу прикордонника на його значущості та цінності як фахівця своєї справи:

- проявити демонстративну повагу до особистості правоохоронця;
- наголосити на наявності в особи позитивних особистісних та професійних якостей (активності, відповідальності, пильності, рішучості тощо);
- нагадати про минулі досягнення у професійній діяльності (грамотні дії при затриманні

правопорушника, проявлену стійкість у подоланні труднощів прикордонної служби тощо);

- похвалити за проявлену раніше ініціативу та старанність.

Надати чітку інструкцію щодо дій (при цьому голосова експресія не повинна містити ознаки агресії чи істерики, голос має звучати впевнено):

- нагадати порядок дій при виникненні тих чи інших екстремальних ситуацій несення служби;
- шляхом постановки уточнюючих запитань переконатися, наскільки прикордонник усвідомив запропонований порядок дій.

Запропонувати експрес-прийоми для нормалізації психічного стану:

- прийоми м'язового розслаблення (наприклад, зробити кілька активних рухів, фізичних вправ, щоб зняти напруження. Особливо корисні вправи на розтягування м'язів);
- дихальні вправи (наприклад, глибоко вдихнути, затримати дихання на 1–2 секунди. Видихати повільно і приблизно на середині видиху зробити паузу на 1–2 секунди. Видихнути необхідно якомога сильніше. Повільно повторити цю вправу 3–4 рази. Якщо прикордоннику важко дихати у такому ритмі, приєднайтеся до нього – дихайте разом. Це допоможе йому заспокоїтися, відчути, що ви поруч);
- застосувати прийоми додаткового мотивування (зверненням до таких мотиваційних формулювань, як: «Ти прикордонник, чи ні?», «Хто, крім тебе?» та інше відповідно до цінностей підлеглого).

У разі відсутності дієвості вищевказаних заходів керівнику доцільно:

- обережно відсторонити прикордонника від виконання оперативно-службових завдань;
- роззброїти, огородити від зайвої стимуляції (потрібно відвести особу від шуму, великої кількості людей);
- направити особу під супроводом до психолога (чи іншій особі під нагляд і відпочинок).

Поряд з описаним нами алгоритмом, можна скористатися й іншими прийомами, залежно від індивідуальних особливостей прикордонника і рівня підготовки.

Врахування цих рекомендацій, на нашу думку, дозволить успішно вирішувати конкретні завдання щодо підвищення рівня психологічної готовності прикордонних нарядів до дій у різноманітних умовах службової діяльності. Необхідно зазначити, що розроблені нами рекомендації пропонують лише альтернативну точку зору на досліджувану проблематику і не претендують на повноту та завершеність. Однак, вони дають

чітке уявлення керівництву підрозділів охорони кордону щодо організації професійної діяльності, пов'язаної з психологічною підготовкою підлеглого персоналу.

Перспективними напрямками подальших розвідок можна вважати пошук ефективних психологічних методів і засобів забезпечення надійності діяльності прикордонних нарядів в екстремальних умовах.

Список використаних джерел

1. Гурьянов Ю. Н. Психологическая работа в органах и войсках Пограничной службы России: учеб. пособие / Под ред. Л. Ф. Железняка. — М. : МВИ ФПС России, 2003. — 494 с.
2. Журавльов В. В. Морально-психологічне забезпечення несення служби прикордонними нарядами : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 20. 02. 02 / В. В. Журавльов. — Хмельницький, 2001. — 214 с.
3. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. — К. : Август Трейд, 2007. — 502 с.
4. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України. Частина I (відділ прикордонної служби): Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29 вересня 2009 р. № 1040. — Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2010. — 176 с. — Зі змінами.
5. Організація психологічної підготовки особового складу підрозділів Сухопутних військ : Навчально-методичний посібник / За ред. Г. П. Воробйова. — Львів: АСВ, 2012. — 430 с.
6. Потапчук Є. М. Дидактичні засади організації психологічної підготовки охоронців кордону / Є. М. Потапчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. — Хмельницький, НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2011. — №1. — С. 78—85.
7. Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року : Указ Президента України від 19 черв. 2006 р. № 546/2006 // Офіц. вісн. України. — 2006. — № 25. — С. 14.
8. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 жовтня 2010 р. № 2031-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2031-2010-%D1%80>.
9. Психологічна підготовка водіїв внутрішніх військ МВС України до керування транспортним засобом в екстремальних умовах діяльності : навч. посіб. / Я. В. Мацегора, І. І. Приходько, С. Т. Полторака та ін. — Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. — 126 с.

ЛАЗОРЕНКО А. В.

ОБОСНОВАНИЕ ПРЕДЛОЖЕНИЙ РУКОВОДИТЕЛЯМ ПОГРАНИЧНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛА К НЕСЕНИЮ СЛУЖБЫ В ПОГРАНИЧНЫХ НАРЯДАХ

В статье рассматриваются результаты исследования по экспериментальной проверке влияния мероприятий авторской программы психологической подготовки пограничных нарядов к действиям в экстремальных условиях на готовность выполнять защитниками границ задачи по назначению. В результате проведенной исследовательско-экспериментальной работы обоснованы практические рекомендации руководителям пограничных подразделений по организации специальной и целевой психологической подготовки персонала к несению службы в пограничных нарядах. Предложен порядок действий руководителя по оказанию помощи подчиненному, у которого присутствуют негативные переживания.

Ключевые слова: психологическая подготовка, экстремальные условия, пограничный наряд, руководители пограничных подразделений, формы подготовки, программа подготовки, практические рекомендации.

LAZORENKO O. V.

MOTIVATION FOR THE PROPOSALS TO THE CHIEFS OF THE BORDER GUARD UNITS ON THE PERSONNEL PSYCHOLOGICAL TRAINING CONCERNING THEIR LINE OF DUTY IN BORDER DETAILS

The article deals with the research results on the experimental verification of the impact of personnel events on the author's program of the psychological training of the border details for their activity under extreme conditions concerning their readiness to accomplish the missions assigned. The practical recommendations to the chiefs of the border guard units on the organization of the specific and purposive personnel psychological training concerning their line of duty in border details have been substantiated in the result of the conducted research and experimental work. The chief's operational procedure rendering assistance to an inferior with negative feelings has been offered.

Keywords: psychological training, extreme conditions, border detail, chiefs of border guard units, training forms, training program, practical recommendations.

Стаття надійшла до редколегії 05. 02. 2014 року.